Het A.B.C. van het Socialisme.

Ik weet het al — dat heb ik al voor jaren geleden gehoord!

Ge hebt gelijk, waarde vriend, maar er zijn er duizenden, die het nog niet weten en duizend anderen die het even goed weten als gij, maar er belang bij hebben het verkeerd voor te stellen. Bovendien de waarheid kan nooit genoeg herhaald worden, want helaas ze wordt zoo snel vergeten. De leugen, de schijn, hebben veel aanlokkelijker voorkomen; ze trekken meer aan door glans en gloed, door schittering en gefonkel. De waarheid is zoo eenvoudig, ge gaat haar haast onopgemerkt voorbij.

De wereld is schoon en het leven zoo zoet — schijn.

Ze kon hemelschoon zijn en inderdaad kon het leven een bron van genot wezen voor de menschen. Wie echter genieten? Is het niet slechts een uiterst gering aantal? En is zelfs voor die weinigen het genot onvermengd? Laat daarbuiten de gewone ongelukken waardoor het leven gekenmerkt wordt, blijft dan niet de steeds smartelijke aandoening die anderer lijden veroorzaakt?

Dat lijden is onnoodig. Men zegt dat het altijd zoo was en altijd zoo zal blijven. Het is onwaar dat het altijd was gelijk het is — maar al ware het wel zoo, moeten wij dan voortgaan in de gebreken van onze voorgangers? Moeten wij den spoorweg mijden omdat de menschen vroeger per wagen gingen? Een afschuw gevoelen voor de telefoon omdat ze een vinding is van den nieuweren tijd? De fonograaf vernietigen omdat hij het uitvloeisel is van de werkzaamheden van een hooger ontwikkeld verstand?

Wanneer de menschen van voor 100, neen voor 50 jaar geleden thans een kijkje konden nemen in de magazijnen, in de kantoren, in de fabrieken, in de dokken, aan de stations, op onze tramwegen, ze zouden meenen in een andere wereld verzeild geraakt te zijn. Niets zou meer door hen herkend worden — tenzij die enkele dingen welke de zucht naar het bewaren van oudheden steeds in eere tracht te houden. Alles is veranderd — alles, tot zelfs de toestand der arbeidende klasse. Ze heeft veel grootere vrijheden dan voorheen, hare rechten zijn ontegenzeggelijk meer uitgebreid, de gelegenheid om die te doen gelden is onbetwistbaar grooter geworden. Hare verhouding tot de bourgeoisie is een gansch andere dan voorheen, haar omgang met het patronaat heeft een gewichtigen stap voorwaarts gedaan.

[Amsterdam 1899]

Maar ondanks dat alles lijdt het proletariaat gebrek. En nu versta men ons wel. Wij beweren niet, dat dag aan dag in de gezinnen der arbeiders honger geleden word; wij willen nog minder als waarheid doen aannemen dat nooit een lichtstraal doordringt in hunne woningen. Het waren even overdreven als te zeggen dat in de paleizen der rijken altijd vreugde en geluk heerscht. Wat wel vast staat is, dat de vindingen van den modernen tijd het proletariaat bij verre niet die voordeelen heeft aangebracht, waarop het recht heeft. Wat geniet de arme van de snelheid der electriciteit, wat van het nut der telefoon, wat van het gemak der tram? Integendeel, ze worden vaak aangewend om hem gemakkelijker onder bedwang te kunnen houden.

De bourgeoisie heeft de uitvindingen in hare hand gehouden om met meer kracht tegen hem te kunnen optreden. Pas hebben stakers het werk neergelegd of telegraaf en telefoon worden in werking gesteld om onderkruipers aan te voeren en politie op de been te brengen.

De bourgeoisie heeft profijt getrokken van al wat de menschelijke geest bedacht heeft en ze heeft de geheele winst tot zich genomen. Zeker, de toestand van den arbeider heeft zich eveneens gewijzigd. Dat kan niet anders. Het geheele samenstel der maatschappij is zoo ineengeweven, dat verandering van het eene noodzakelijke wijziging van het andere met zich brengt. Wanneer de zee een stuk van het duin wegspoelt dan is de grens van het land gewijzigd — maar ook die van de zee. Een deel van het volk kan zich niet ontwikkelen zonder dat het geheele volk daarvan den terugslag ondervindt.

Maar met welk recht heeft de bourgeoisie zich de voordeelen toegeëigend van de voortbrengselen van het vernuft. Veel malen wordt verklaard dat dit geschiedde met het recht van de macht. Verovert derhalve die macht der bourgeoisie en ge zult in haar plaats van de voordeelen der samenleving kunnen genieten. Toch is niets zoo onjuist. De bourgeoisie heeft macht — dat is waar, maar even waar is het dat alles slechts zeer betrekkelijk is — en dus ook macht.

Daar was een tijd toen het als onfeilbaar gold dat de zon draaide om de aarde... Ze werden met den dood bedreigd de geleerden, die dorsten het tegendeel te beweren. Stond niet in het Oude Testament dat Jozua de zon had bevolen stil te staan? Welke sterveling zou zich vermeten daartegen iets anders te stellen? En toch kwamen ze — en evenwel beweerden ze dat hun de wetenschap iets anders geleerd had. Zij werden bedreigd — ze werden gedwongen hun wetenschap te herroepen — ze moesten een knieval doen voor de Paus....

Maar de wereld weet thans dat niet de Zon draait om de Aarde, doch de Aarde om de Zon. Zou men het gelooven, dat deze leerstelling algemeen ingang vond zonder dat de geleerden de Pauselijke macht veroverd hebben! De wetenschap heeft dat reuzenwerk — want dat was het — tot stand gebracht *ondanks* den Paus.

Daar was een tijd dat slavernij bestond; dat een enkele mensch heer en meester was over de levens zijner ondergeschikten. Wie daartegen opkwam was des doods schuldig. In de meeste landen is de slavernij afgeschikt en de meest konservatieve rijkaard zal — hoe hij ook over ondergeschikten oordeele er toch niet meer aan denken slaven te houden in den zin als dat voorheen gebeurde. Die afschaffing der slavernij heeft plaats gevonden — zonder dat ook maar één enkele slaaf zijn intrede deed in de Staatslichamen.

Het is de macht van het recht die deze dingen tot stand bracht.

En niettegenstaande het recht aldus vorderingen maakte — lijdt het proletariaat gebrek. Waardoor? Is het niet overtuigd van *zijn* recht op een behoorlijk leven?

O zeker. Maar het is niet in staat de *macht* van zijn recht te doen gelden. Nooit ware de bourgeoisie er in geslaagd den adel en de geestelijkheid er toe te brengen hunne voorrechten met haar te deelen, indien zij zich had bepaald hulp bij hare vijanden te vragen. Zij gevoelde wat haar toekwam: ze *nam* wat haar toekwam. Zij smeekte haren vijanden niet om haar toch maar iets te willen schenken van hun overvloed — want zij wist dat haar dit niet zou baten. Den smeekeling geeft men wat men kwijt wil zijn en schopt hem weg als hij nog meer verlangt.

Overtuigt van haar goed recht deed de bourgeoisie wat de mannen van de wetenschap op hunne wijze hadden gedaan — ze werkte zoo lang voort aan de propaganda voor hun meeningen, totdat ze zich sterk genoeg voelde en toen vroeg zij niet wat men vroeger toegezegd had of vroeger beloofd had — doch schreef voor wat zij thans wilde.

Het proletariaat staat thans tegenover de bourgeoisie, gelijk deze voorheen stond tegenover adel en geestelijkheid, doordien de bourgeoisie het gevoel van recht verloren heeft. Zij beschikt over de macht — niet over de macht van het recht, maar over die van het geweld. Echter, evenmin als de schijnbaar onverzettelijke grootheden van vroegere eeuwen alleen door de macht van het geweld konden staande blijven, evenmin kan dat der bourgeoisie gelukken. Geweld moet te allen tijde wijken voor recht, en het zal dit doen zoodra het bewustzijn van het recht voldoende doorgedrongen is in de hersenen der onderliggende massa.

Wanneer deze echter tracht de macht te veroveren welke de bourgeoisie thans bezit, dan stelt ze zich daardoor alleen reeds op hetzelfde standpunt der bourgeoisie. Want niet om het recht is het haar dan te doen maar om het geweld. En wat zal het proletariaat doen als het der bourgeoisie het geweld ontwrongen heeft? Ook een honderd jaar van genot en weelde voeren en intusschen — evenals de bourgeoisie gedaan heeft — naar boven en naar beneden met ijzeren vuist alles tegenhouden waar tusschen het andere doodgedrongen zou worden. Het zal — meer nog dan de bourgeoisie — haar steun moeten zoeken bij leger en politie, bij rechtbanken en wellicht ook bij den beul, omdat het nog meer belooft dan de bourgeoisie en nog minder kan geven. Want het

proletariaat — dat de macht van het geweld beheerscht — zal veel scherper vijanden tegenover zich krijgen.

Het proletariaat.... Misschien is de uitdrukking wat vaag. Is *het* proletariaat die reusachtige massa van gebrek lijdenden, wier honger en ellende ons dagelijks medelijden en tevens ontzetting inboezemen? Het *moest* zoo zijn, maar wij vreezen ernstig dat onder tal van „vooruitstrevende" proletariërs dat denkbeeld reeds sinds lang verdreven is. Wij worden angstig wanneer wij somwijlen daarover hooren spreken; wanneer wij waarnemen met welk een diepe verachting wordt gesproken van die ongelukkigen die het niet verder dan tot paria's der samenleving hebben kunnen brengen. En misschien wel duizendmaal hoorden wij beweren dat die rampzaligen niet meetellen.

Ze zullen den vijfden, den zesden, den zevenden stand vormen!

Kan dat de bedoeling zijn van den grooten strijd door het proletariaat tegen de bezittende klassen aangebonden? Welk gevoel voor het socialisme moet de vakvereenigingsman hebben die de kleine vakvereenigingen met verachting aanschouwt en op den toon van den ingekankerden haat dezen toesnauwt:

Gaat ten onder, want ge staat ons in den weg?

Is dat iets anders dan de oorlogskreet der bourgeoisie: Uit den weg of ik zal u verbrijzelen? Heeft het proletariaat den strijd aangevangen alleen om in de plaats van zijn regeerders uit zijn eigen midden regeerders te wijzen, die denzelfden staat, dezelfde wetten in stand zullen houden als thans bestaan, alleen nog uitgebreider, die het keurslijf, waarin de menschheid geregen is, nog nauwer zullen toehalen? Indien dat zoo is, dan ware het beter geweest als in het geheel geen strijd begonnen was. Zelfs als zouden de nieuwe regeerders liever zijn, vriendschappelijker, aardiger voor hun onderdanen — ze blijven dan toch meesters. De Spanjaarden waren wreede heerschers op Cuba en op de Philippijnen en niemand zal ontkennen dat Amerika een veel beter meester is, maar hebben de Cubaners en de Philippinos de Spanjaarden verdreven om een nieuwen meester in te halen? Ze zullen er toe gedwongen worden door het geweld? Dit geven wij toe — maar overigens houden wij ons overtuigd dat ze eenmaal opnieuw zullen moeten vechten om den nieuwen „zachten" meester te verdrijven. Wanneer de Phillippinos den uitslag hadden vermoed — ze zouden nog gewacht en zich nog beter voorbereid hebben om niet alleen den meester te verjagen, maar tevens te zorgen dat er geen nieuwe inkwam.

Dat moet ook de taak van het proletariaat zijn. Indien het zich nog niet krachtig genoeg gevoelt om de macht van zijn recht te doen gelden, dat het geduld oefene. Gemakkelijk gezegd — toegegeven; maar de geschiedenis der volkeren leert ons dat elke ontijdige poging steeds uitliep op nadeel. De poging van het proletariaat om de macht der bourgeoisie te veroveren, kan tot niets anders leiden, dan om nieuwe heerschers te scheppen. En wanneer zullen die verdwijnen? Als wederom de vijfde stand in verzet zal komen tegen den aan het bewind gekomen vierden stand.

Het socialisme verlangt zulk een strijd niet, wijl er hoegenaamd geen heil voor de menschheid van te verwachten is. Het staat volkomen gelijk of men door een bourgeois dan wel door een arbeider beheerscht en geregeerd wordt. Regeeren kan niet anders geschieden dan door geweld. Het socialisme wil in plaats van het geweld alleen het recht in eere verheffen. Het ijvert er voor door in de massa het bewustzijn tot klaarheid te brengen dat er geen enkele reden bestaat waarom de eene mensch den anderen zal overheerschen; waarom van twee menschen, beiden naakt ter wereld gekomen, de een gebrek, de ander overvloed zal genieten. Wat de aarde oplevert moet niet zijn voor enkelen — maar voor allen; wat de aarde aan grond heeft, mag niet in eigendom behooren aan enkelen, maar behoort aan allen.

Dat en dat alleen wil het socialisme. Aan de verwezenlijking daarvan te werken is de taak van hen, die niet enkel het belang van een klasse, ook niet het belang van zichzelven zoeken — maar wien het welzijn der geheele menschheid ter harte gaat.

Krijgen wij ons deel wel?

Hoe vaak hoort men niet een man of een vrouw uit het volk, een nijveren arbeider, een onvermoeide werkster zeggen tot iemand uit zoogenaamd hoogeren stand: „Och, meneer, we zijn ook maar arbeiders-menschen!" Dat wil dan zeggen: „Neem ons toch niet kwalijk, dat onze woning zoo onaanzienlijk, onze kleeren zoo schamel, onze huisraad zoo leelijk, onze taal zoo grof, onze ontwikkeling zoo gering is! Erger u in 's hemels naam niet aan dat alles, want we zijn maar „arbeidersmenschen".

„We zijn maar arbeidersmenschen!" Zonder een zweem van ontevredenheid wordt dat zoo vaak gezegd, op een toon van berustenden deemoed, alsof die 't zegt, de voorzienigheid, waarop hij bouwt, den god, waarin hij gelooft, wilde verontschuldigen dat zij hem deden wonen in een krot, zich lieten kleeden met vodden, hem verstoken deden blijven van onderwijs en beschaving.

„We zijn maar arbeidersmenschen!" 't Is volkomen in den haak dat wij ons afbeulen op 't land, in de werkplaatsen, in fabrieken en mijnen, terwijl de heeren en dames lui en lekker leven van 'tgeen wij voor hen verdienen.

„Maar" arbeidersmenschen! Wel ja, want zijn zij dan, die zich uw meerderen noemen, uw werkgevers, uw patroons, uw broodheeren? Arbeidersmenschen niet, en arbeidende menschen ook veelal niet. En wanneer ze al werken, dan is hun „verdienste" zoo hoog, dat de arbeid hun wel een lust in stede van een last moet zijn.

De „bovenste tienduizend", de vorsten, de grooten, de millionairs, de menschen die volstrekt niets doen, waardoor ze recht hebben op een stuk brood, en die toch de mooiste huizen in de prachtigste streken bewonen, de prachtigste kleeren dragen, de heerlijkste spijzen eten, wat zijn *zij* dan? *„Dieven en moordenaars zijn de bezitters van den bodem"*, dàt was het antwoord, dat de Engelsche wederdoopers reeds vóór eeuwen op die vraag gaven.

Want ik vraag u, welk verschil is er tusschen den struikroover, welke u een pistool op de borst zet en uw beurs eischt, en den kapitalist, welke zijn kapitaal — land, fabrieken, mijnen — gebruikt om u van 't uwe te berooven?

De eerste heeft mogelijk nog de verontschuldiging van nijpenden nood, de laatste steelt en blijft stelen tot hij barstens toe vol goud is.

En is niet de moordenaar, die nog zijn eigen leven waagt als hij een evenmensch doodt, flink en oprecht vergeleken bij den fabrikant, die onder bescherming van „wet en recht" zijne werklui afbeult tot ze er bij neervallen en een bloedspuwing krijgen?

„Die niet werkt, zal niet eten", wordt er gezegd, maar dat geldt niet voor de bourgeoisie. Trouwens welke regel van recht en billijkheid mag wel op *hun* toepasselijk zijn?

Neen, niet langer dat laffe, ellendige: We zijn „maar" arbeidersmenschen, maar het flink en luide gezegd in 't gezicht van nietsdoeners en uitzuigers: Wij zijn arbeiders, dat wil zeggen: wij *verdienen* het brood dat we eten, de kleeren die we dragen, maar gij, gij *steelt* wat ge geniet!

Niet u geschaamd voor uw schamele omgeving, veeleer moesten *zij* zich schamen voor de weelde, die hen omringt, en die het produkt is van *diefstal*!

* * *

Al is het ook waar, dat de groote massa der arbeiders, vooral die van het platte land, in 't ellendig lot berust, hun beschoren door de almacht van 't kapitaal, en dat met een lijdzaamheid, die ons haast doet wanhopen dat ze ooit eens anders zullen denken, toch ziet men hier en daar verblijdender teekens.

De armoede, de ontbering, stijgt links en rechts zoo hoog, dat Joris Goedbloed zich toch eindelijk eens afvraagt: *Zou ik nu heusch maar recht hebben op zoo'n klein beetje?* En als hij dat aarzelend vraagt, dan haasten dominee, pastoor en rabbi zich hem ten antwoord te geven, dat hij eigenlijk zelfs op dat kleine beetje nog niet de minste aanspraken kan doen gelden, daar hij „in zonde ontvangen en geboren is", en dat onze-lieve-heer nog wèl goed is hem een korst brood te gunnen, een mensch zoo vol zonden en schuld!

Maar Joris Goedbloed oordeelt en terecht, dat de rijkelui toch eigenlijk veel grooter zondaars zijn met hunne braspartijen, hunne minnaressen, hun ongebonden leven, en zijn vertrouwen op de bedienaren van den godsdienst krijgt een geduchten knak.

Krijg ik mijn deel wel?

Als de vraag goed gesteld is, is het antwoord gevonden, zegt men wel eens en Joris Goedbloed wordt er dan ook steeds meer van overtuigd, dat hij zijn deel *niet* krijgt.

En hij wordt ontevreden.

Zijn ontevredenheid spelt niets goeds voor de welgedane burgerij, die drommels goed weet, dat ontevredenen gevaarlijk kunnen worden. Ze denken aan onthoofde koningen, aan omvergeworpen regeeringen, aan platgebrande kasteelen en buitenplaatsen, aan schadelijke werkstakingen. Zij herinneren zich hoe tijdens de Fransche omwenteling de opkoopers van levensmiddelen aan de lantaarn terecht kwamen en een rilling van angst en benauwdheid bevangt hen, als zij bedenken hoe nog pas verleden jaar te Milaan een dergelijk op de ellende des volks spekuleerend sujet door het volk in stukken gehakt werd. En zelfs achter de beschermende politie- en justitiemacht, achter de bajonnetten hunner legers beven zij voor de ontevredenheid van Joris Goedbloed.

Ze komen op hem toe, schudden hem de hand en zeggen, met een vriendelijk glimlachen hun angst verbergend:

Neen, Joris, je krijgt inderdaad je deel niet, je krijgt veel te weinig, beste man. Maar wordt in Godsnaam niet boos, we zullen je helpen krijgen wat je toekomt. Je zult arbeidswetten hebben, en als je zestig jaar bent een pensioen, en je krijgt een stukje grond voor je eigen, en een beter huisje zal je ook hebben en twee centen per uur meer en . . . nog een en ander.

Zoo huichelen ze en Joris Goedbloed, die niet gewend is met groote lui om te gaan, begint een beetje minder ontevreden te worden, vooral als hij ziet dat eigen kornuiten van hem, die wat meer mans zijn dan hij, hem 't zelfde zeggen.

Maar 't toegezegde komt niet heel gauw, en zooals 't meer gebeurt, al wachtende gaat hij eens nadenken over 't beloofde moois. Dat de groote heeren zich niet aan wetten storen, dàt weet hij door aanschouwing en ondervinding en hij begint te vreezen dat die arbeidswetgeving hem al heel weinig geven zal, even weinig als 't pensioen, want hij voelt wel dat hij geen 60 jaar zal worden bij dàt werk. Een beter huisje, een paar centen per uur meer, 't is niet onaardig, denkt hij, maar *als* ik 't ook al krijg, dan zullen er toch nog rijke lui zijn, die gaan rijden als *ik* spit, die gaan reizen als *ik* in de muffe fabriek ga, die de baden gaan gebruiken terwijl *ik* loodwit of lucifers maak. . . .

Als al de verbeteringen er zijn, zal ik *dan* mijn deel hebben?

Neen, kameraden in 't veld en in de fabriek, dan zult gij nog lang niet hebben wat u toekomt.

In ruil voor uw arbeid komt u toe *alles wat gij noodig hebt* en daar allen die werken dit eerst krijgen zullen als er geen leegloopers, geen bourgeois meer zijn, zal het uitkeeren van het u toekomende deel met zich brengen de vernietiging van de voorrechten van 't kapitaal. Eerst als *allen* werken, kunnen *allen* volgens hun behoeften krijgen.

Daarom paaien bourgeois van allerlei slag u met beloften, opdat gij niet op 't idee zoudt komen dat het u toekomende deel van 's werelds rijkdom en gemak veel, veel grooter is.

Zoolang nog een ander, hij zij dan iemand die werkt of een leeglooper, meer krijgt dan gij, ja meer dan hij zelf kan gebruiken, zoolang krijgt gij uw deel *niet*. Zijt gij daarvan overtuigd, dan niet uit 't oog verloren uw recht op een even groot deel als ieder ander, een recht waarop gij door uw arbeid dezelfde aanspraken kunt doen gelden als ieder uwer medemenschen, de nietsdoeners uitgezonderd.

Laat u niet afschepen met hervorminkjes en verbeteringetjes, al noemen ze zich ook socialisten en volksvrienden, die ze u voorspiegelen, maar blijft aldoor uw deel eischen, dat is: *Al wat ge noodig hebt en niet minder dan ieder ander*!